

DVOREC   TABOR

D 193/1993

MENTORICI :

Amalija KOŽUH

Dušica DOBERŠEK

AVTORJI :

Maja Podjed

Katarina Kotnik

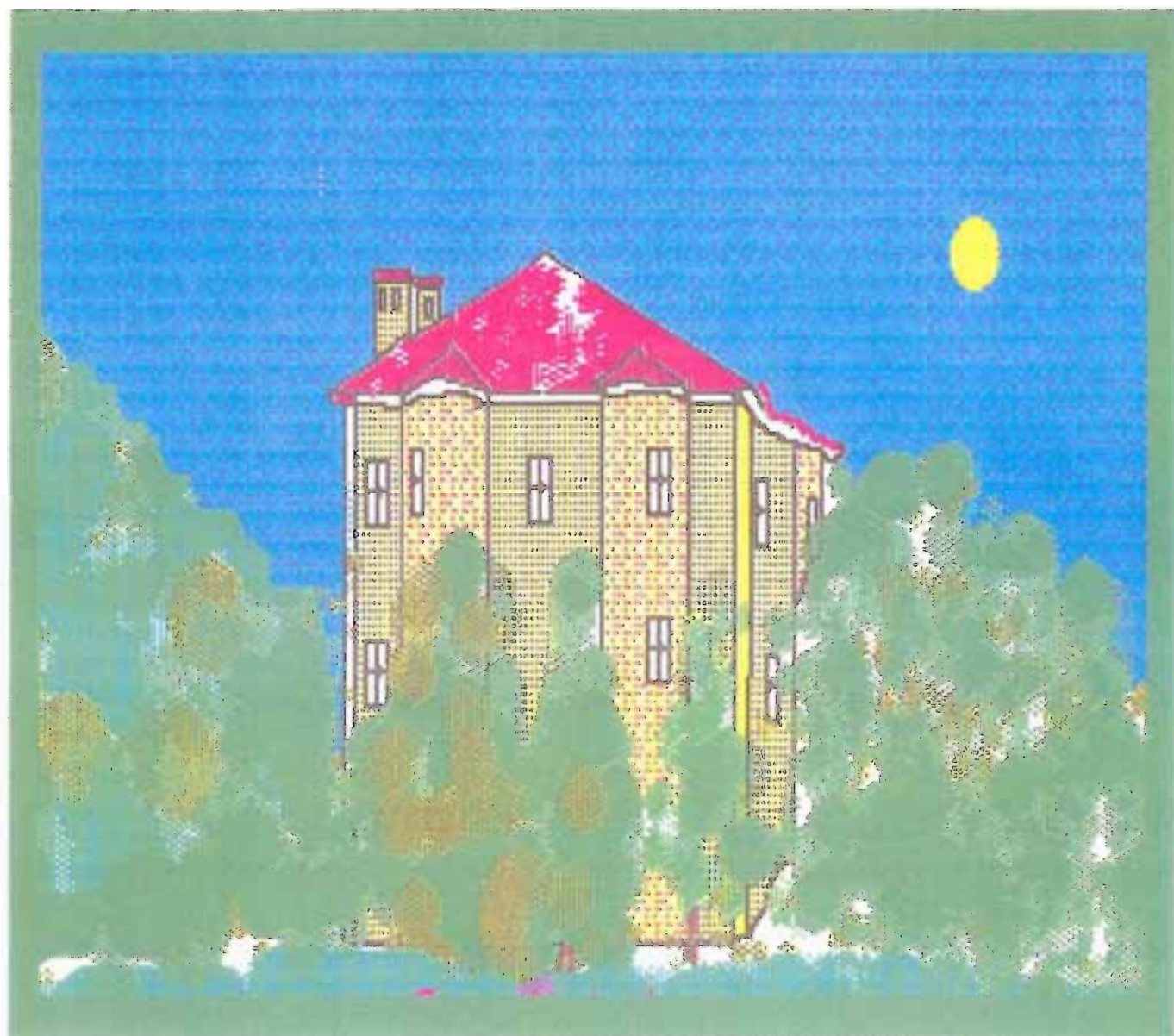
Boštjan Kropf

8. razred

MAREC, 1995

JAVNI ZAVOD

OSNOVNA ŠOLA VOJNIK

Zahvala

Za pomoč pri izvedbi naloge se iskreno zahvaljujemo ge. Silvi Melanšek, ge.

Nadi Logar, ge. Mariji Prekoršek, ge. Cirili Novak, ge. Tereziji Jošt, g. Viliju

Kvedru, st., g. Ivanu Prekoršku, g. Jožetu Tanšku, g. Tonetu Zorku, g. Antonu

Pergerju za podatke o dvorcu Tabor in njeni zadnji lastnici.

Zahvaljujemo se ge. Ani Aškerc z Zavoda za varstvo naravne in kulturne

dediščine za pobudo o raziskavi življenja v dvorcu med obema vojnama.

<u>Vsebina</u>	<u>stran</u>
<i>Uvod.....</i>	<i>4</i>
<i>Metodologija dela, namen raziskovalne naloge.....</i>	<i>5</i>
<i><u>I. del DVOREC TABOR</u></i>	
<i>1. Lega (Višnja vas, Vojnik).....</i>	<i>8</i>
<i>2. Opis dvorca.....</i>	<i>12</i>
<i>3. Zgodovina dvorca.....</i>	<i>18</i>
<i><u>II. del GRAJSKO ŽIVLJENJE V ČASU GROFICE IRME</u></i>	
<i>1. Irma Marija plemenita Neuhaus.....</i>	<i>22</i>
<i>2. Dvorec Tabor.....</i>	<i>28</i>
<i><u>III. del DVOREC TABOR DANES</u></i>	
<i>Dvorec Tabor danes.....</i>	<i>38</i>
<i>Analiza ankete.....</i>	<i>40</i>
<i>Povzetek.....</i>	<i>44</i>
<i>Viri in literatura.....</i>	<i>45</i>
<i>Seznam slik.....</i>	<i>47</i>
<i>Priloge.....</i>	<i>49</i>

UVOD

Gradovi, dvorci, graščine so ena izmed kulturnih dediščin, ki marsikje propadajo. Tako se dogaja tudi z dvorcem Tabor v bližini Vojnika.

Ker živimo v neposredni bližini dvorca, nas je njegova preteklost še posebej zanimala.

V prvem delu naloge smo opisali lokacijo dvorca in zgodovino. V drugem delu smo zbrali ustne vire o življenju v dvorcu med obema vojnama, ko je bila lastnica grofica Irma Neuhaus. Za zaključek smo prikazali današnje stanje dvorca in analizirali anketo.

Z nalogo smo želeli opozoriti tudi Zavod za varstvo kulturne dediščine in druge ustanove, da dvorca ne bi prepustili propadanju.

Z zbranim gradivom smo hoteli zadovoljiti najprej našo radovednost in pa tudi radovednost tistih, ki jih zgodovina dvorca in njegova nadaljnja usoda zanima.

Metodologija dela

Naše delo se je začelo v študijski knjižnici, kjer smo pregledali in dobili osnovno knjižno gradivo. Izvedli smo tudi anketo s katero smo želeli izvedeti, koliko krajani poznajo ta dvorec in kaj menijo o njegovi prihodnosti. Pogovarjali smo se tudi ljudmi, ki so poznali grofico Irmo osebno oziroma iz pripovedovanja sorodnikov.

Dvorec smo si tudi ogledali поблиže, naredili nekaj fotografij in se pogovorili s stanovalci, ki še danes živijo v dvorcu v nemogočih in nevarnih razmerah.

Podatke smo iskali tudi na Zavodu za varstvo kulturne dediščine in v celjskem ter mariborskem arhivu.

Namen raziskovalne naloge

Namen raziskovalne naloge je bil, da bi opozorili krajane na dvorec.

Ker živimo v neposredni bližini dvorca, nas je njegova zgodovina še posebej zanimala. Z nalogo smo želeli opozoriti tudi Zavod za varstvo

kulturne dediščine, da dvorca ne bi prepustili propadanju. Z zbranim gradivom pa smo hoteli zadovoljiti tudi radovednost vsem, ki jih zgodovina dvorca zanima.

I. DEL NALOGE

DVOREC TABOR

1. Lega (Višnja vas, Vojnik)

2. Opis dvorca

3. Zgodovina dvorca

DVOREC TABOR

1. Lega (Višnja vas, Vojnik)

Leži na ravnici ob sotočju Tesnice in Hudinje v Višnji vasi, tik naselja Vojnik, kjer se cesta odcepi proti Dobrni in spada v občino Vojnik.

Višnja vas

Pol kilometra od ceste Vojnik - Maribor se odcepi cesta proti Dobrni in tam leži na obeh bregovih potoka Hudinje Višnja vas. Ime ima od besede "višje", kajti večina vasi (Kaplja) leži višje od dvorca Tabor, ki so ga Nemci poimenovali po višnji " Weixelstatten." Domneva, da pride ime od višnje, je napačna, kajti vsa vas nima niti ene višnje. Tudi ljudje imenujejo vas " Višja vas " in ne " Višnja vas ", kakor to zahtevajo slovenski jezikoslovci." ¹

V Višnjo vas spadata zaselka Kaplja (Kapla) in Vrhi (Na Vrhah).

V bližini so našli sarkofag nekega rimskega veterana (lesena, kamnita, kovinska skrinja, s ploščatim, strehi podobnim pokrovom in z bogatimi okraski, reliefi). Spodnji del je bil prenesen na pokopališče v Dobrni, zgornji pa je viden na vrtnem stebru župnišča v Novi Cerkvi.

Vojnik

Vojnik je kraj (od leta 1995 tudi občina), ki leži na severu celjske kotline ob potoku Hudinji. Široka tržna ulica in cerkvici nad trgom dajejo kraju značilno podobo. Kraj naj bi dobil ime po hojah. Stari zapisi ga imenujejo

Hohemeke - Hohnec - Hochinegg - Hoheng , iz česar je nastal slovenski Vojnik in nemški Hochenegg.

1

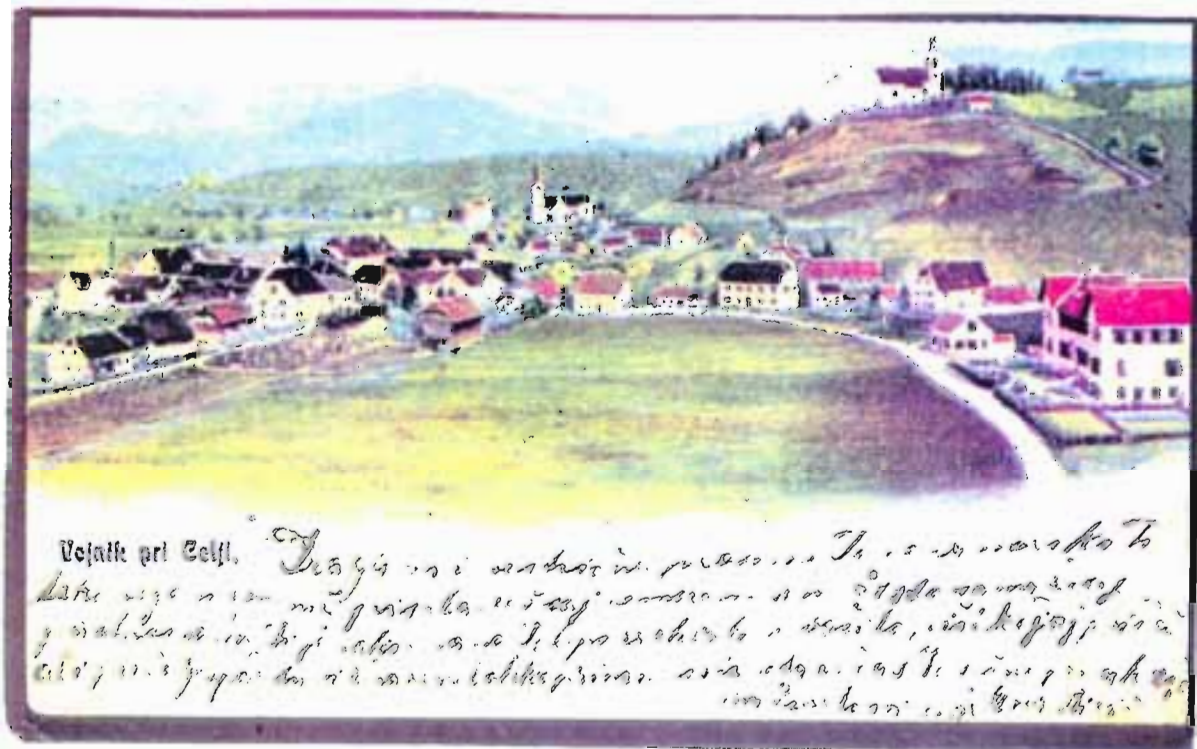
Najstarejše sledove naseljenosti kraja odkriva orodje iz mlajše kamene dobe (4000 - 2000 let pred našim štetjem). Skozi kraj je po starodavni prometnici zgrajena rimska cesta, o kateri nam pričajo miljniki, najdeni v Škofji vasi, južno, in v Ivenci, severno od Vojnika. Prvič se Vojnik omenja 1164. leta. Gospodovali so mu gospodje Vojniški. V cerkvi sv. Florjana je viden majhen rimski relief. Vojniško gospostvo od izumrtja Celjskih grofov ni imelo stalnih lastnikov, njegovi lastniki so se hitro menjavali.

Vojnik je znan po štirih cerkvah :

- farna sv. Jerneja*
- sv. Tomaž (1524)*
- sv. Marjeta (1545)*
- Devica Marija*

Iz Santonimijevega dnevnika iz leta 1487 izvemo, da so Vojnik požgali Turki.

Leta 1786 je Vojnik prizadel velik požar; takrat še niso imeli vodne črpalke zaradi presiromašnosti kraja. Leta 1454 in 1646 je tod sejala smrt - kuga.

2

V Vojniku so živeli oziroma delovali naslednji pomembni ljudje:

- Janez Sigmund Valentin Popovič (1715 - 1774) -arheolog, geograf, jezikoslovec,
- Franc Gorjup - župnik v Novi Cerkvi; leta 1781 je izdal knjigo Cerkveno leto,
- Jacomin - kanonik v Novi Cerkvi, v latinščini napisal "Molitve pobožnega kristjana" in "Razlaganje svete maše",

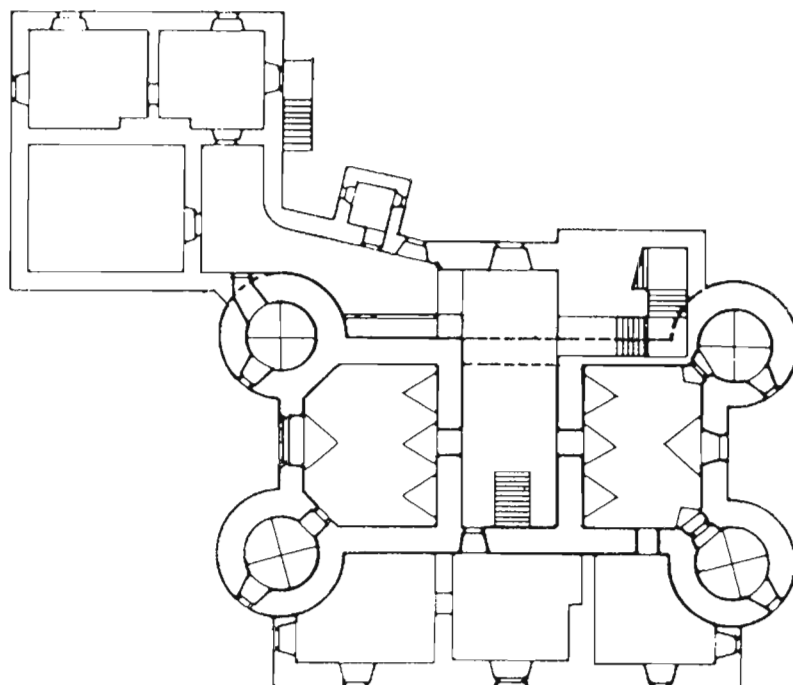
- Anton Martin Slomšek - v letih 1827 - 1829 kaplan v Novi Cerkvi,
- Janko Pukmeister Vijanski (1837 - 1862),
- Anton Brezovnik (1853 - 1862)-učitelj v Vojniku,
- Ružena Kristanova, živel v okolici v Vojnika, prevajala slovensko literaturo v češko,
- Dr. Ladislav Gregorc , od 1885 do 1924 kanonik v Novi Cerkvi,
- Anton Novačan (1887 - 1950)-rojen v Zadobrovi. Pisatelj in dramatik.

Vojnik

2. Opis dvorca Tabor

0 1 2 3 4 5 6 7 M

4

Današnja trinadstropna stavba je pozidana na pravokotni talni ploskvi. Na stranskih fasadah izstopata iz stene po dva polkrožna stolpa. Stolpi so na straneh pod vrhom speti s polkrožnima lokoma, ki podpirata zgornje nadstropje. Okna na fasadah so po večini enotna z maltastimi okviri iz 19. stol., ki posnemajo historične profile.

5

Sočasen s starejšimi okni je kamniti portal (arhitektonsko poudarjen vhod v stavbo) na prednji fasadi z neogotskima vratnicama, izdelan v renesančni tradiciji s kaneliranima (izžlebljanima) podbojema, ločno preklado in angelskimi glavicami v trikotnih poljih.

6

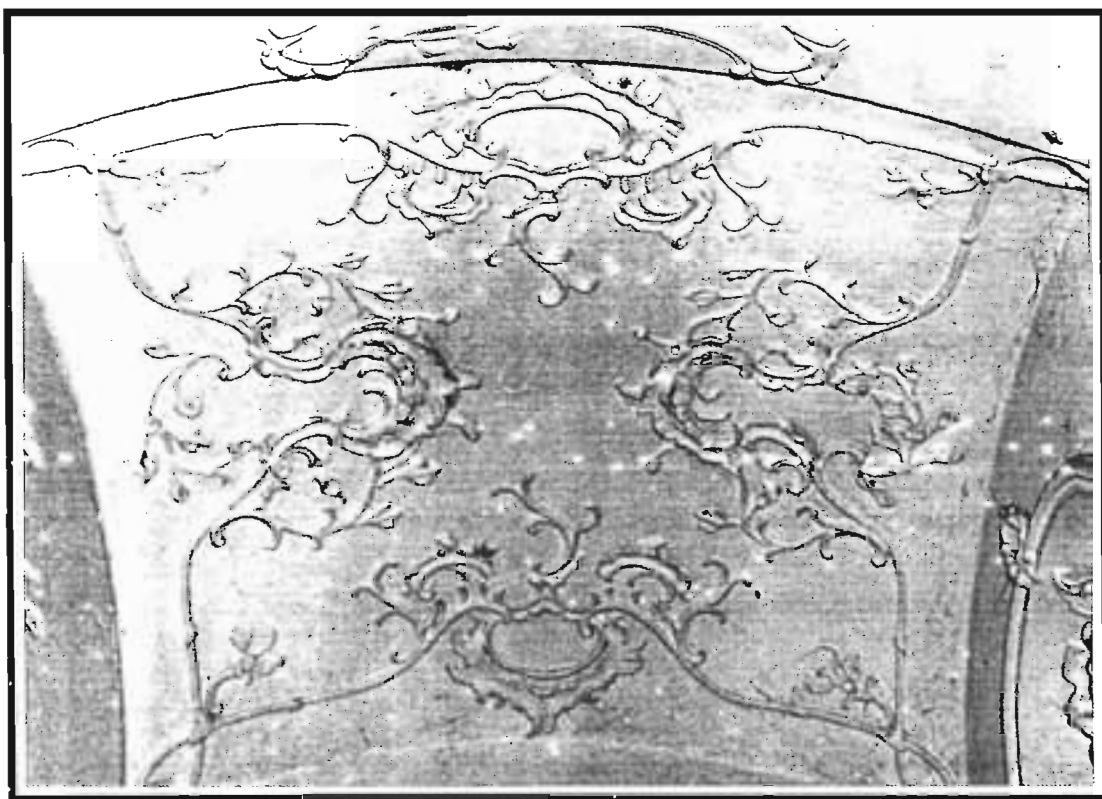
V pritličju so urejene kleti. Nato pa se po širokih stopnicah povzpnemo v prvo nadstropje.

7

Prostori so v vseh nadstropjih simetrično razporejeni. Levo in desno od prostorne avle, ki ima plitek banji podoben obok s sosvodnicama

(trikotnima vdolbinama v spodnjem delu oboka), je na vsaki strani po ena velika obokana soba. V desnem prostoru so robovi sosvodnic okrašeni s štukom v obliki preslice, na temenu oboka pa je štukiran (okrašen s štukom) okvir zgodnjebaročne kartuše (okviru podoben arhitekturni okras, navadno nad portalom).

Obokana je tudi avla v drugem nadstropju, kjer je plitka banja okrašena z rokokojskim štukom.

9

Enak, zelo kvaliteten štuk srečamo tudi na stopnišču z jaškom na sredi, kjer so z njim okrašene tako stene kot oboki, pa tudi v tretjem nadstropju. Tu so štukirani ravni stropi v dveh sobah (v eni večji in eni manjši) ter v sobi enega izmed stolpov.

10

Štukatura, ki je ena izmed najpomembnejših v Sloveniji, je nastala okoli leta 1750. Njen avtor ni znan, je pa podobna štukaturi v mariborskem gradu.

“ Z graščino Tabor v Višnji vasi pri Vojniku izgubljam o enega najboljših spomenikov te skupine. Kdaj je štukatura nastala in kdo je njen avtor, ne vemo. Štukirano je vse stopnišče, ena dvorana v prvem in ena v drugem nadstropju in še nekaj manjših prostorov. Po motivnem svetu, ki ga tvorijo spet le školjčni obrobek, vitice in C - krivulja ter tu in tam kakšen cvet, po oblikah kartuš in po okvirih na stopnišču je delo zelo blizu mariborskemu. Visoka kvaliteta, ki je nedvomna, je danes nekoliko skrita pod beležem. “²

Dvorec Tabor, ki je na prvi pogled enotna stavba z nepopolnimi oziroma neizoblikovanimi polstolpi, se pri nadrobnejšem ogledu pokaže kot arhitektura, ki je nastala po mnogih ,temeljnih prezidavah. V svoji prvotni obliki, kot jo poznamo s Vischerjevega bakroreza (grafične tehnike, pri kateri graviranje v bakreno ploščo omogoča ostro črtno risbo) iz okoli 1681, je bil skromen gradič s štirimi okroglimi vogalnimi stolpi.

Že okoli 1700 so ob njegovi prednji in zadnji fasadi napravili enako visoka prizidka in ga tako skoraj dvakrat povečali, obenem pa morda tudi za nadstropje povišali. Med obema vojnoma je bil še vedno obdan z jarkom.³

12

3. Zgodovina dvorca Tabor

Tabor se prvič omenja leta 1467, toda še ne s pravim imenom. Takrat je Ludvik Lindeški dobil od krškega škofa v najem pet kmetij in mlin v Višnji vasi ter dve kmetiji v bližnji Kaplji. V tem času se dvor ali graščina še ne omenja.

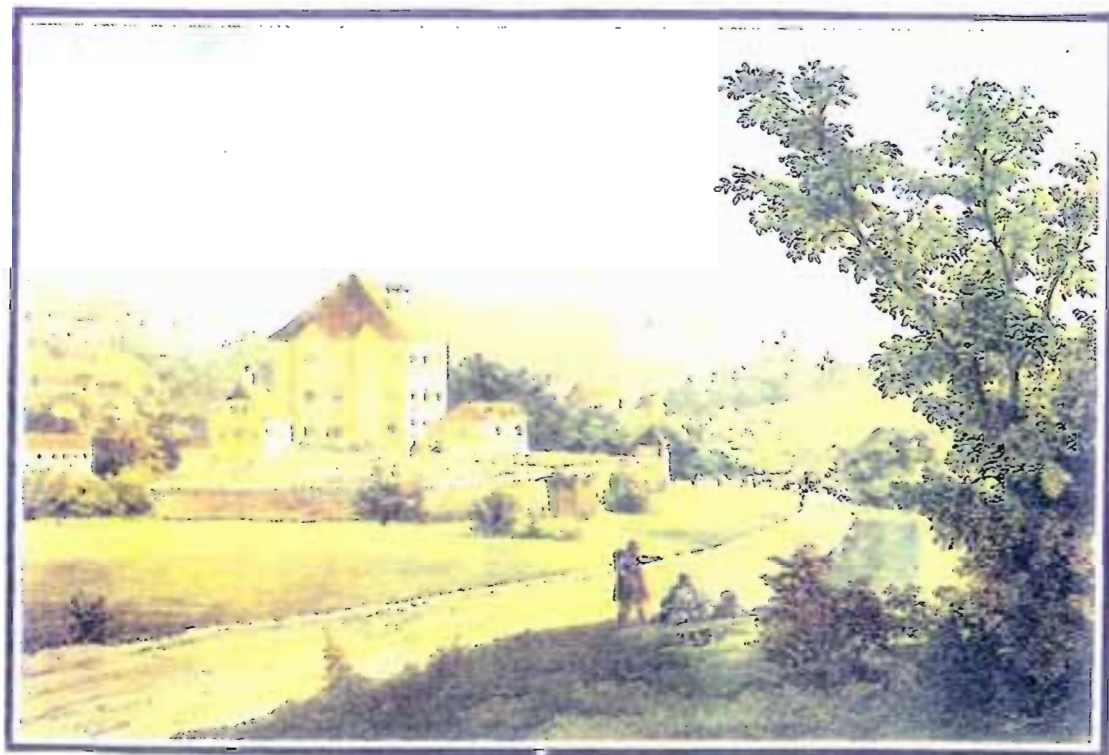
*Določneje izvemo o dvorcu v vojniškem urbarju iz 1524. (Lindeški so od 1510. dalje upravljali tudi vojniški urad), kjer je v poglavju **Old Gemawr** (opustelo zidovje) zapisano : “ **Item die Purger zaigen an, wie ein odts gemwr in dem markht abbrochen vnd zu des von Lindekh Taber gefuert seins solle.**”*

Če si to sporočilo pravilno razlagamo, je tedanji lindeški gospod Jurij tega leta začel zidati graščino, vojniški meščani pa so se upirali, da bi za to odvažal kamenje iz trga.

V šolski kroniki Nova Cerkev so grofje Lindeški imenovani grofje Višnjegorski. Po njih naj bi grad dobil tudi svoje ime: Weichstatten. Posest so grofje Lindeški kasneje prodali žičkemu samostanu, a so jo že leta 1547 znova odkupili. Simon Žiga Lindeški je posest nato prodal Hansu pl. Dietrichsteinu. Leta 1597 pa jo je dobil v fevd njegov brat Jurij. Leta 1601 jo je kupil Moritz Welzer z Lemberga.

1608 je posest kupil Štefan Sibenitschki. Leta 1619 pa je Margareta Siebenitschki s fevdnim pismom izročila posest svojemu soprogu Matiji Gačniku z Dobrne.

Sporoko Matijeve vnukinje je posest prešla v last Dienesberga in je v njihovi lasti ostalo vse do 1802. Omenjenega leta je posest kupil Ignacij Pavel pl. Ressinger. To posest so imeli do leta 1852 in so dvorec temeljito prezidali.

13

V šolski kroniki Nova Cerkev so kot lastniki omenjeni tudi Šlangenburgerji. Koncem 18. stol. pa kronika navaja lastnika posesti Rusa Manteufel - a. V 19. stoletju so se lastniki še večkrat menjali. Iz ustnih virov se omenja rodbina Berdajs. Od njih naj bi jo kupil grof Neuhaus. Pred zadnjo vojno je bila lastnica njegova žena grofica Irma Neuhaus, kar je zabeleženo tudi v zemljiški knjigi iz leta 1936. Po njeni smrti je bil dvorec namenjen družbeni rabi (krajevna skupnost - uradi, zadruga, stanovanja) in last občine Celje.

GRAJSKA KAPELA: je omenjena od 1716 leta. Okoli 1800 je bila opuščena.

Ignacij P. pl. Ressingen pa je zaprosil lavantinski ordinariat za dovoljenje, da si uredi novo kapelo. 1802. je bilo dovoljenje izdano, vendar je bila graščina ob koncu stoletja spet brez kapele. Kdaj so jo znova zgradili, ne vemo. Po vojni ni več služila svojemu namenu, ampak so v njej shranjevali orodje.⁴

14

⁴ Ivan Stopar : Grajske stavbe v vzhodni Sloveniji, 3. knjiga, Ljubljana, 1992, str. 149

II. DEL NALOGE

GRAJSKO ŽIVLJENJE V ČASU GROFICE IRME

1. Irma Marija plemenita Neuhaus

2. Dvorec Tabor

1. Irma Marija plemenita Neuhaus

V obdobju med obema vojnama je bil dvorec v lasti grofice Irme Neuhaus. Po rodu je bila Avstrijka. Izhajala je iz Vrbskega jezera. Bila je igralka in zelo lepa ženska. Spoznala je nekega grofa (imena se nihče ne spominja), ki je imel v lasti več gradov in posesti. Z njim se je poročila in grof ji je kupil plemiški naslov: grofica Irma von Neuhaus. Preselila sta se v dvorec Tabor, ki ga je grof kupil od prejšnjih lastnikov Berdajsovih. Njen soprog je bil mlajši od nje, visok in nosil je brke. Vedno so ga videli s cilindrom na glavi in s sprehajalno palico v roki. Otrok nista imela.

Irma Neuhaus je bila gledališka igralka. Bila je zelo lepa ženska, vedno urejena in lepo oblečena. Imela je pobarvane lase in nekateri so govorili, da je nosila lasuljo. Bila je izobražena. Čez dan je veliko brala, igrala je na različna glasbila. Ljudje se je spominjajo, kako je sedela pred dvorcem na klopi vedno pod parazolom. Okrog nje pa so se motale mačke. Mačke je imela zelo rada. Oboževala je tudi druge živali, predvsem konje. Bila je tudi strastna jagerka in je imela tudi dva čudovita lovška psa. Takrat je bilo na dvorcu precej živahno. Na obisk so hodile mnoge mlade grofice in ostalo plemstvo od drugod. Prirejali so lov in plese.

Irma je bila prijazna ženska. Za božič je postavila drevesce in obdarila vso služinčad ter njihove otroke. S kočijo in štirimi konji - landaverjem (kočija s štiridelno streho) se je vozila v Celje. Rada je zahajala v trgovino pri Štolnerju v Celju, ki je bila v tistem času namenjena gospodi. Enkrat na mesec je potovala z vlakom v Monte Carlo v igralnico, kjer je igrala karte. Včasih je priigrala dosti denarja, drugič pa ga je spet izgubila. Ljudje so povedali, kadar se je vrnila domov iz Monaka praznih rok, je potem vedno prodala del posesti (gozdove). Za srečo pri igri je poiskala kakšnega pohabljenega človeka na ulici, se ga dotaknila in dejala: "Sedaj bom imela srečo!" Tudi njena služinčad je delila z njo srečo ali pa nesrečo pri igrah. Če se je vrnila z dosti priigranega denarja, je bila radodarna tudi do njih. Irma Neuhaus je služabnikom o svojih potovanjih tudi pripovedovala, da je bila pred igralnico puška. Marsikdo, ki je izgubil oz. zapravil vse svoje premoženje, se je iz obupa tam ustrelil.

Kot mnogi drugi hazarderji je tudi Irma svoje veliko posestvo zapravila in s tem pripeljala svojega moža v obup, da je le ta poskušal narediti samomor. Grof se je ustrelil, vendar ni bil mrtev. Po tistem je Irmo zapustil. Zapustil pa ji je tudi vse preostalo posestvo.

Od tedaj naprej se je grofica Irma preživljala s kockanjem in prodajo preostale posesti, živine in dragocenosti iz dvorca. Prodala je vso živino (prašiče, konje) in ostali sta ji samo dve kravi.

Takrat sta bili z njo kuharica Mari in služabnica Terezika Matjavž (ta je z Irmo ostala vse do njene smrti in takrat ji je tudi kuhala in stregla). Imela pa je še hlapca Miha, ki so ga po domače imenovali " graščinski Miha". K posesti je takrat spadal le še vrt za zelenjavo (kjer je velikokrat delala kuharica Mari), park (ki je bil skoraj popolnoma opuščen), hlevi in dvorec.

Tudi dvorec je bil precej opuščen. Veliko pohištva in dragocenosti je že prodala, da je poplačala svoje dolge iz Monte Carla. Drugo nadstropje je bilo že popolnoma izpraznjeno. Prodala je celo parket iz teh soban. Prazne so bile tudi vse sobane na levi stani v prvem nadstropju. Tu je bila popolnoma opremljena le še njena spalnica, kjer je bila ena velika postelja, nočna omarica, miza, tapicirani stoli in po tleh je bil položen debel tepih. V tem nadstropju je bil še črn salon, kjer je Irma preživela večino svojega časa.

Po stopnicah in hodnikih je bila položena rdeča preproga. Na hodniku v prvem nadstropju je bil tudi čudovit lestenec, ki so ga ljudje vedno občudovali.

Takrat se je grofica Irma družila z družinami Prekoršek, Klančnik, Čretnik, Kveder. Z ljudmi je sicer govorila slovensko, raje pa nemško. Kadar so se ljudje srečevali z njo, so ji poljubljali roko (v tistem času je bila navada, da so

plemenitim osebam poljubljali roko kot izraz spoštovanja).

Ko se je grofica Irma postarala, je bila zelo osamljena in čudaška ženska.

Nikamor ni več hodila, nikogar obiskovala. Prav tako pa tudi nje ni nihče obiskoval. Večino časa je preživela sama. Bila je neurejena in se je vdajala pijači. V prejšnjih časih se je vozila s kočijo v Celje in po okolici, sedaj pa ni imela ne kočije, ne konjev. Grofica Irma je tako dneve preživljala osamljena v svojem dvorcu in verjetno razmišljala o svojih zapravljenih letih.

Vstajala je približno okoli desete ure zjutraj. Po zajtrku je počivala v črnem salonu, brala knjige ali pa samo v prazno gledala skozi okno. Po kosilu, če je bilo lepo vreme, je odšla pred dvorec v park. Tam je imela postavljeno mizo ter klop in zunaj je tudi jedla popoldansko malico. Takrat je bila z njo le še služabnica Terezika Matjavž.

*V graščini je grofica Irma živela do svoje smrti (stara približno 83 - 85 let).
Umrla naj bi leta 1943.*

Zadnje leto pred smrtjo je živela s svojo nečakinjo, ki je prišla iz Avstrije. In ko je grofica Irma umrla, nečakinja k njej ni pustila nikogar. Domačini so želeli svojo grofico še zadnjič videti, jo " poškopiti ", toda njena nečakinja jim tega ni dovolila. Njeno krsto so s konji peljali do Celja in od tod z vlakom v Celovec. Po drugih virih pa naj bi bila pokopana na celjskem pokopališču na Golovcu (na "nemškem pokopališču ").

2. Dvorec Tabor

Kaj je dvorec ?

Dvorec je reprezentativna grajska stavba fevdalnega plemiča, sezidana na izbrani lokaciji njegovega posestva, pogosto namenjena le za začasno prebivanje. V nasprotju z gradom je dvorec neurejena (sprva predhodne oblike) in stanovanjsko udobna stavba na podeželju, večinoma v ravnini (v mestu jo imenujemo palača). Razvijal se je od 16. do 19. st., največji razcvet pa doživel v baroku. Navadno je obdan z vrtovi in parkom, kjer so hortikulturni, skulpturni idr. arhitekturni objekti (npr. paviljoni), ki skupaj z dvorci ustvarjajo kompozicijsko celoto. V notranjščini je bogato opremljeno reprezentančno stopnišče, v prvem nadstropju (piano nobile) pa viteška dvorana, kitajske sobane in saloni. Uporaba terminov grad in dvorec ni dosledna in se tudi v stroki večinoma ravna po krajevnem poimenovanju, čeprav se grad v pravem pomenu besede omejuje na srednji vek, dvorec pa na mlajša obdobja. Uporablja se tudi izraz graščina, tj. neutrjena grajska stavba v funkciji središča fevdalne posesti.⁵

Tudi dvorec Tabor se v različnih virih omenja kot grad, graščina (zadnji izraz se uporablja lokalno).

*V šolski kroniki Nova Cerkev je o Taboru zapisano: "Obrambi stolpi, ugodna lega in ime samo kaže, da je grad v turških pohodih igral veliko vlogo. Gotovo je bilo varno zatočišče vojniških tržanov. Kot najstarejši lastniki so omenjeni grofje Višnjegorski, po katerih je dobil grad tudi svoje nemško ime (Weixelstatten). Žiga Višnjegorski je bil zmagovalec Turkov na Lipniškem polju. Poznejši lastniki so bili Ditrihštajni, Welcerji, Šlangenburgerji itd. Konec 18. stol. je bil lastnik Rus Manteufel, cesarski adjutant in general, ki pa je padel v nemilost pri dvoru in moral zbežati. Zakaj, ni znano. Živel je mirno življenje; najljubša zabava so mu bili konji, katerih je imel mnogo. Nobenega pa ni prodal, ampak vsakega, ki mu ni prijal ali oslabel, lastnoročno ustrelil in ga pustil zakopati na vrtu. Sam se je čutil bolj Nemca kot Slovana. Pokopan je bil v grajski kapelici tik Tesnice. Njegovi potomci, ki še žive, so pa njegovo truplo prepeľjali neznano kam. Rod Manteufelov je popolnoma obubožal. Sedanja lastnica je grofica Neuhaus, ki je takoj po preobratu prodala ogromno posestvo okrog gradu in si pridržala le poslednjega. Sedaj hoče še slednjega prepustiti usodi, ker so ji vzdrževalni stroški preveliki."*⁶

Dvorec je stal na ravnini med dvema vodama (podobno kot grad Otočec na Dolenjskem). Okoli dvorca je bil park z drevesi. Imel je vsa značilna drevesa, ki so jih sadili v parku (med njimi je bil rdeč kostanj). Na lepo urejenih vrtovih so gojili izjemne vrste tulipanov. V vrtu je bila gugalnica.

18

Kar ni ločila voda, je bilo obdano z železno ograjo. K dvorcu Tabor je spadalo obsežno posestvo. Sestavljali so ga svinjski hlevi (danes ima tam obrt Ivan Kuntarič - Plastika), goveji hlevi (danes je tam ostrilnica OSTRI), na novo grajenem stavbišču Menart pa so bili grofovski zapori. Tudi hmeljska žičnica med graščino in navedenimi zapori je bila last grofice. K posestvu je spadala žaga na desnem bregu potoka Hudinje, ki jo je grofica prodala Canku (danes opravlja žago podjetje Remont), in nekaj manjših hiš, ki so bile namenjene služinčadi. Okrog dvorca je bilo ogromno zemlje, tako imenovane graščinske njive. K posestvu so spadali še gozdovi (ti so segali od Nove Cerkve do Vojnika in Frankolovega). Dvorec je imel en glavni vhod in enega za služinčad. Ob potoku levo od dvorca je bila grajska kapela (ta stoji še danes). Do graščine je bil narejen še posebej most, ki ga

je leta 1954 odnesla poplava. Znotraj je bil dvorec bogato opremljen s pohištvom. Imel je črni salon, rumeno in rdečo dvorano, več spalnic, kuhinjo, shrambo, viteško sobano, v kateri je bilo polno oklepov in orožja. V pritličju je bila na levi strani jedilnica, kjer je grofica obedovala in preživljala dopoldneve. Zraven jedilnice je bila velika kuhinja z visokimi belimi omarami.

19

Za kuhinjo je bila jedilnica za služinčad. Iz tega prostora so vodile stopnice ven, tako da so delavci in služinčad imeli svoj vhod. V istem nadstropju sta imeli vsaka svojo sobo tudi kuharica Mari in sobarica Terezika. Zraven pa je bila še soba za likanje. V spodnjem delu so bile kleti in shramba. Po stopnicah

in hodnikih je bila položena rdeča preproga. Na hodnikih in v sobanah je bilo mnogo ogledal.

20

Pohišstvo je bilo prevlečeno z žametom, v nekaterih sobah so bile svilene tapete, tla so bila v parketu in marmorju, prekrita s čudovitimi preprogami. Dvorec je imel svojo elektriko in vodo. Ogrevali so ga z lončenimi pečmi

('kamini'), *ki so se zakurili* na hodniku.. Po sobah so viseli kristalni lestenci.
Okrog njih *so bile na stropu* štukature.

21

Profesor *Tone Zorko* iz Arclina, ki se je ukvarjal z gledališko dejavnostjo, si je
hodil večkrat *v dvorec* sposodit pripomočke za sceno (predmete, pohištvo).

Vzdrževanje dvorca Tabor

Dvorec se je vzdrževal od zemlje in posesti, ki je pripadala dvorcu (žaga, gozdovi, mlin, papirnica). Denar, ki ga je priigrala v Monte Carlu, je porabila za plačevanje služinčadi, občasna popravila v stavbi in druge nujne stroške.

Ko je ostala sama, je začela prodajati posest. Del posesti je kupil kmet gospod Ivan Prekoršek, starejši, iz Višnje vasi, nato Klančnik iz Vojnika. Prodala je vse živali. Prodala je gozdove na Dobrovi. V začetku 20. stol., je začela posest na veliko prodajati. Njeno posest so kupovali vojniški bogataši. Med 1.in 2. svetovno vojno je dvorec vzdrževala tudi s prodajo opreme. Npr.: Če se je lestenec pokvaril, ji ga je njen električar Martin Belak odklopil in potem ga je takoj prodala. Prodala je vse konje, zadnjega Viliju Prekoršku, st. .

Ker je vse veliko posestvo, pripadajoče graščini, prodala, za vzdrževanje graščine pa ni bilo dovolj sredstev, jo je nameravala opustiti, vendar je prej umrla.

Služinčad

Pri grofici so bili zaposleni vsi služabniki, ki so bili nujno potrebni za upravljanje in vzdrževanje dvorca in gospodarskih poslopij. Iz ustnih virov smo izvedeli, da jim je grofica redno plačevala in bila do njih zelo dobra. Na graščinskih njivah so pomagali tudi kmetje iz Višnje vasi.

Redno zaposleni so bili :

- **oskrbniki** : Žurzl, Fric Moravč iz Ivence pri Vojniku, Zupanc in zadnji Alojz Čretnik (v dvorcu se je menjalo več oskrbnikov, od kdaj in do kdaj so bili v dvorcu, ni znano),
- **služabnica** : (čistila in pospravljala dvorec) Terezika Matjavž, ki je z grofico ostala vse do njene smrti in takrat opravljala tudi vsa druga dela,
- **kuharice** : Zefa Matjavž (Matavž) iz Gmajne pri Vojniku, Marija (Mari), kasneje tudi Terezika Matjavž
- **hlapec** : "Graščinski" Miha
- **električar** : Martin Belak (iz Arclina),
- **klepar** : Franc Švajger,

- **dva kočijaža** - imeni nista znani,
- **dve šivilji** : Angela Kveder (Geli) in Marija Čretnik,
- **čevljar** : Vili Kveder, st.,
- **gospodinja** : Ana Železnik, v letih 1915 - 1920,
- Pomagala oziroma pri njej je delala tudi domačinka gospa Škorjančeva (podedovala je eno hišo v okolici graščine od grofice Irme).
- **strežnik** : Alojz Čretnik (poročen z Marijo Čretnik ; grofica Irma je bila krstna botra njuni hčerki Silvi Čretnik - Melanšek)
- **sobarica** : Marija Čretnik (zadolžena za grofičine obleke),

III. DEL NALOGÉ

DVOREC TABOR DANES

Dvorec Tabor danes

24

Graščina Tabor je bila včasih ponos našemu kraju. Kaj pa danes? Dvorec Tabor, star več kot 500 let, vidno propada. Danes še vedno živijo v njem trije ljudje. Živijo v nemogočih in nevarnih razmerah. Jugo zahodni del graščine je porušen (prej je bila tam grajska kuhinja, v zgornjih nadstropjih pa sobe). V zgornjem nadstropju je del stropa podprt s tramovi.

25

Stavba propada, poka tudi na drugih mestih. Prebivalci Vojnika, Višnje vasi in okolice s težkim srcem gledajo propadanje dvorca. Tudi anketa je pokazala, da prebivalci želijo, da se dvorec obnovi.

Postavlja se nam vprašanje, kdo je odgovoren za to, da se graščina ni že prej obnovila (občina Celje, spomeniška služba?). Krajani Vojnika so že pred leti opozarjali občino Celje, da je treba dvorec obnoviti. Takrat je bilo rečeno, da je tako zanemarjen, da bi bila obnova predraga.

Od leta 1995 spada dvorec v občino Vojnik. Vendar sama občina Vojnik nima sredstev za adaptacijo. Čas je z dvorcem naredil svoje, zato bi obnova drago stala. Na seji vojniškega občinskega sveta so se letos pogovarjali tudi o dvorcu Tabor. Sklenili so, da bo občina Vojnik popravila, oskrbela dvorec do te mere, da ne bo več naprej propadal.

D V O R E C   T A B O R

(izid ankete)

1. Ali poznate dvorec Tabor ?

- 77,3 % anketiranih dvorec pozna,
- 11,3% ga ne pozna,
- 11,3% ga pozna le delno.

2. Ali veste kaj o zgodovini dvorca (kdaj je bil zgrajen, njegovi lastniki) ?

- 86,7 % anketiranih o zgodovini dvorca ne ve nič,
- 13,2 5 % anketiranih, ki nekaj ve o zgodovini Tabora pa jih je odgovorilo takole:
- 44,5 % jih ve le to, da je v njem živel grofica Irma,
- 55,5 % jih ve, kdaj se dvorec prvič omenja in kdo so bili njegovi lastniki.

3. Kaj menite od kod ime Tabor ?

- 69,8 % anketiranih ne ve,
- 30,1 % pa sklepa, da so bili tam tabori, zbirališča ali pa središče kakšne dejavnosti.

4. Ali veste, kaj se je dogajalo v dvorcu med 1.

in 2. svetovno vojno ?

- 81,1 % jih ne ve,
- 18,8 % anketiranih, ki vedo kaj se je dogajalo med obema vojnama v dvorcu, je odgovorilo tako:
- 50 % v njem je živila grofica Irma,
- 10 % graščaki so pobegnili v Anglijo,
- 10 % v njem se ni nič dogajalo,
- 20 % grad je bil izropan vseh znamenitosti,
- 10 % vojaški tabor NOB.

5. Od kdaj so v dvorcu stanovanja ?

- 41,5 % anketiranih ne ve,
- 58,4 % pa jih meni, da po 2. svetovni vojni.

6. Kaj bi po vaše lahko bilo danes v teh prostorih?

- muzej - 37,7 %
- hotel - 16,9 %
- zdravilišče - 3,8 %
- mladinski dom - 15,1 %
- drugo - 13,2 %

- več ustanov - 13,2 %

7. Ali menite, da bi bilo potrebno dvorec obnoviti

ali podreti ?

- 83 % jih je za obnovitev,
- 9,5 % za podreti,
- 7,5 % se jih ne more odločiti.

8. Kaj bi lahko uredili na zemljišču in na samem

mestu tega dvorca, če bi ga podrli ?

- plavalne bazene - 35,8 %
- igrišče za golf - 1,9 %
- parkirni prostor - 1,9 %
- park - 26,4 %
- drugo - 26,4 %
- več stvari - 13,3 %

9. Kdo bi moral poskrbeti za obnovo dvorca ?

- krajan / občina Vojnik - 3,7 %
- Zavod za varstvo in zaščito kulturne dediščine - 56,6 %
- drugi - 13,2 %
- vsi + delež države - 26,5 %

10. Če bi dvorec obnavljali, bi pomagali :

- finančno - 3,7 %
- prostovoljno delo - 41,5 %
- gradbeni material - 1,8 %
- finančno, gradbeno in prostovoljno - 11,5 %
- drugo (nič) - 41,5 %

Povzetek

Ohranjanje kulturne dediščine je pomembno. Vsak narod si želi, da bi njegovi potomci vedeli, od kod izhajajo in kako so živeli njihovi predniki.

Ravno to je zanimalo tudi nas: kdo in kako so živeli v dvorcu Tabor.

Raziskali smo, da je dvorec renesančna zgradba z nekaterimi značilnostmi baroka (rokokoja). Lastniki so bili večinoma tujci.

Iz ustnih virov smo izvedeli, kako je potekalo življenje v času, ko je bila lastnica grofica Irma Neuhaus. Raziskali smo njeno življenjsko pot in dogodke, ki so bili povezani z njenim bivanjem v graščini.

Ugotovili smo, da se je dvorec vzdrževal od posesti, ki je pripadala graščini (gozdovi, žaga, gospodarska poslopja). Lastnica je veliko zapravljala, večkrat je bila brez denarja, zato je razprodala skorej vse svoje imetje.

Po vojni je dvorec služil večinoma za stanovanja, kar še danes, čeprav je bivanje v njem zelo nevarno.

Graščina Tabor je razglašena za kulturni in zgodovinski spomenik, zato je ne bi smeli prepustiti negotovi usodi ali uničenju.

VIRI IN LITERATURA :

1. JANKO OROŽEN : *Zgodovina Celja in okolice I.del, Celje, 1971*
2. TURISTIČNO DRUŠTVO VOJNIK : *Vojnik v mejnikih časa, Vojnik, 1992*
3. IVAN STOPAR : *Grajske stavbe v vzhodni Sloveniji, 3. knjiga, Ljubljana, 1992*
4. IVAN STOPAR : *Grajski objekti z območja slovenske Štajerske na Vischerjevem zemljevidu iz leta 1678, Celje, 1972*
5. ENCIKLOPEDIJA SLOVENIJE, 2.knjiga, DZS, Ljubljana, 1988
6. SLOVAR SLOVENSKEGA KNJIŽNEGA JEZIKA, DZS, Ljubljana, 1994
7. IVAN STOPAR : *Gradovi na Slovenskem, 4. izdaja, Ljubljana, 1991*
8. OŠ VOJNIK : *Vojnik - moja domača pokrajina (raziskovalna naloga), Vojnik, 1992*
9. ANA AŠKERC : *Baročni štuk na Slovenskem Štajerskem, diplomska naloga, 1970*
10. ŠOLSKA KRONIKA, Nova Cerkev
11. CELJSKI ARHIV
12. ZAVOD ZA VARSTVO NARAVNE IN KULTURNE DEDIŠČINE

INFORMATORJI:

- Ga. Marija Prekoršek , 80 let , Višnja vas
- Ga. Cirila Novak, 74 let, Vojnik
- Ga. Terezija Jošt, Vojnik
- G. Vili Kveder, 92 let , Vojnik
- G. Ivan Prekoršek, Višnja vas
- G. Jože Tanšek, 60 let, Vojnik
- G. Tone Zorko, 83 let, Vojnik
- G. Anton Perger, 51 let, Vojnik
- Ga. Nada Logar (rojena Klančnik), 70 let, Laško
- Ga. Silva Melanšek (rojena Čretnik), 71 let, Šoštanj

SEZNAM SLIK

1. *Vojnik (Hochenegg) v srednjem veku*
2. *Vojnik na prelomu stoletja*
3. *Vojnik danes*
4. *Tabor pri Vojniku - tloris pritličja z vrisanim renesančnim jedrom*
5. *Dvorec Tabor sredi zasnežene pokrajine*
6. *Vhod v двореc s kamnitim portalom in s kaneliranimi (izžlebljanimi)
podbojema in angelskimi glavicami v trikotnih poljih*
7. *Stopnišče v prvo nadstropje*
8. *Rokokojski štuk na stopnišču dvorca Tabor*
9. *S štukom okrašena avla*
10. *Štuk na stopnišču z jaškom na sredi*
11. *Tabor na Vischerjevem zemljevidu iz leta 1678 - Top. št. 128*
12. *Grad Tabor z Vojnikom v ozadju 1683 - Vischerjeva topografija*
13. *Dvorec Tabor. Kolorirana Kuwassegova litografija iz ok. 1845. Gradec,
zasebna zbirka*
14. *Grajska kapela danes*
15. *Grofica Irma Neuhaus*
16. *Grofica Irma Neuhaus*
17. *Grofica Irma Neuhaus*

18. *Dvorec Tabor*

19. *Vrata grajske kuhinje*

20. *Edino ohranjeno ogledalo v dvorcu*

21. *Na stropu je nekoč visel lesteneč. Okrog njega je bila štukatura.*

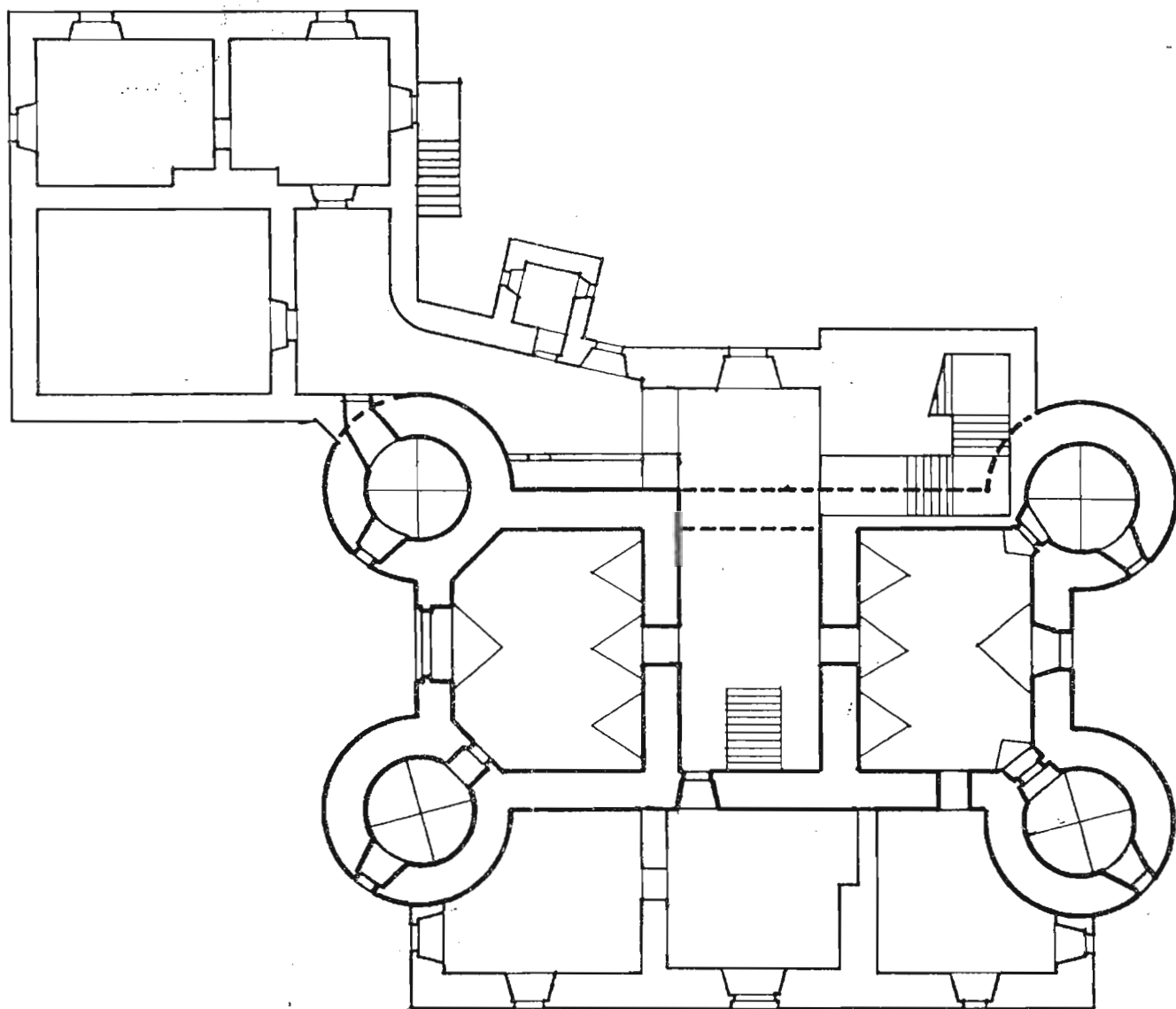
22. *"Graščinski Miha"*

23. *Marija Čretnik - sobarica in šivilja*

24. *Dvorec Tabor danes*

25. *Podprt strop v zgornjem nadstropju dvorca*

26. *Današnja podoba dvorca z okolico*

zavod za spomeniško
varstvo celje

01234567 M

TABOR PRI VOJNIKU

tloris pritličja
m 1:200

i. gričar

okt. 1975

OPOMBA :

- KONTROLA REKONSTRUKCIJE
- KONTROLA OBOKOV IN VRIS !

Tabar pri
Vojniku

K prispevku
Ivana Stoparja

GRAJSKI OBJEKTI
Z OBMOČJA SLOVENSKE ŠTAJERSKE
NA VISCHERJEVEM ZEMLJEVIDU
IZ LETA 1678

Priloga II:
Vischerjev zemljevid
Štajerske iz leta 1678
(Reprodukcija lista št. 11)